

Kwartaalinleiding over de boekrol Jozua - Antwerpen 2025

Rudy Van Moere

Opmerkingen vooraf (dia 3)

1. Onderstaande presentatie heeft de bedoeling om de gespreksleiders van dienst te zijn bij de bestudering van het niet zo gemakkelijke boek Jozua. Daarbij speelt er geen pretentie om antwoorden of oplossingen voor de voorkomende problemen te hebben.
2. Het gebeurt met de intentie **de schrift maximaal getrouw** te zijn en tegelijkertijd correct rekening te houden met **de resultaten van de bijbelwetenschap**. Beide moeten helpen om tot **een verantwoorde bijbeluitleg** te komen.
3. De teksten moeten eerst en vooral correct worden gelezen en er dient rekening te worden gehouden met de historische, archeologische en taalkundige harde feiten. Beide hebben tot doel om een realistische voorstelling te verkrijgen van wat in de boekrol wordt verteld. Als aan beide bedoelingen recht wordt gedaan, dan bestaat er een reële kans dat **de betekenis en de bedoeling van de inhoud van de boekrol Jozua** krachtiger uit de verf zullen komen.
4. Het zal van de gespreksleiders **een inspanning van omdenken** vergen. Dit is een vereiste omdat een aantal historische, archeologische en talige feiten en gegevens ingaan tegen traditionele en gevestigde opvattingen, die o.a. al sinds 1955 de ronde doen toen de populaire publicatie van *De Bijbel heeft toch gelijk* van de auteur Werner Keller verscheen.
5. In de boekrol Jozua komen **moeilijke thema's** voor waarbij (mogelijk) **keuzes dienen te worden** gemaakt. Gespreksleiders zullen in hun omgang met gespreksdeelnemers het best een aantal voorwaarden in acht nemen:
 - a. in groepsgesprekken moet er een absoluut respect heersen voor elkaars meningen en ook als die volledig tegenovergesteld blijken te zijn.
 - b. **gespreksleiders en -deelnemers zijn allen onderweg** voor wat betreft het geloofsleven, het kennen en begrijpen van Gods Woord. Daarbij gaan niet allen even snel en dragen geen gelijke bagage met zich mee. Ook qua cultuur, opvoeding, opleiding, samenleving en kerkelijke stroming zijn er onderlinge verschillen, zoals ook op het vlak van bijbelkennis, geloofservaringen en de relatie met medemensen en met de Here God.
 - c. het komt er dus op aan om voor elkaar **veel wijsheid, liefde en begrip** op te brengen en er zich van bewust te zijn dat er zich bij het Bijbellezende belangrijke problemen kunnen voordoen (zie p.3-4).

I. De boekrol Jozua maakt deel uit van het megaverhaal van Genesis tot en met Koningen (dia 6)

A. Negen met elkaar verankerde boekrollen die samen de Enneateuch vormen (dia 7)

De boekrol Jozua staat niet op zichzelf maar hij maakt deel uit van een aaneengesloten serie van negen boekrollen die de geschiedenis van het volk Israël voor de ballingen verhalen.

B. Thematische samenhang verhaallijnen in de Enneateuch (dia 8-9)

Qua inhoud komen er binnen de negen boekrollen van Genesis tot en met Koningen gemeenschappelijke thema's aan bod die hun onderlinge samenhang versterken

1. **landbelofte** (van Egypte tot de Rivier): Abram (Gen. 15) – Mozes (Deut. 32) – **Jozua** (Joz. 24);
2. verwezenlijking **verenigde koninkrijk** onder David (2 Sam. 8) – maximale proportie onder Salomo van Nijl tot Eufraat (1 Kon. 4)
3. creatie **verbondskist** en **tabernakel** bij Sinaï (Ex. 40) – onderbrenging verbondskist in Jeruzalem (2 Sam. 6) – vervanging tabernakel door tempel (1 Kon. 5-7) met onderbrenging verbondskist (1 Kon. 8);
4. **thoralezing** door Mozes (Deut. 31) en Josia (2 Kon. 22)
5. **leven in het eigen land** (van Gen. tot **Jozua**)
6. **spanning** tussen stammen i.v.m. de monarchie (Richt.-Sam.- Kon.)
7. aankondiging **ballingschap** (Lev. 26; Deut. 28; **Jozua 23**; 1 Kon. 8) – verwezenlijking (2 Kon. 17 en 25)

C. Aannemelijke redenen die aanleiding gaven tot het ontstaan van dit indrukwekkende literaire megaverhaal (dia 10-11))

Het zich onworteld en ontheemd voelen van de ballingen veroorzaakte bij hen zeer waarschijnlijk een kolossale depressie. Hun verliezen waren dan ook niet alleen reëel maar ook zeer ingrijpend:

1. verwijdering van familie, burens en dorpsgenoten
2. verlies van huis, bezittingen en geld
3. nauwelijks hoop op een terugkeer naar hun verafgelegen thuisland.
4. einde van Juda als natie
5. koninklijk paleis verbrand en hun koning in de paleisgevangenis
6. Davids dynastie de bodem ingeslagen
7. Jeruzalems muren afgebroken en veel huizen verwoest
8. tempelvoorwerpen meegevoerd naar Babel
9. JHWH's tempel met de grond gelijk gemaakt
10. stopzetting tempeldiensten voor de vergeving van zonden en de verzoening met JHWH.

Knellende vragen en ontbrekende antwoorden traumatiseren de onwortelde gedeporteerden

1. Hoe heeft deze catastrofe ons kunnen overkomen?
2. Waar is onze God JHWH eigenlijk?
3. Hoe komt het dat hij de Babylonische god niet heeft kunnen verslaan?
4. Waar verblijft hij, nu zijn huis in Jeruzalem is verwoest?
5. Wat moeten we met JHWH's onvoorwaardelijke belofte aan David over een blijvende dynastie?
6. Heeft hij ons verlaten? Of ... bestaat hij zelfs niet? • Hoe
7. Zijn wij slechts een volk onder vele andere? Zullen we opgaan in de Babylonische samenleving en als volk verdwijnen?
8. Wie en wat zijn we dan?
9. Is er nog een toekomst voor ons weggelegd?
10. Kunnen we ooit nog terugkeren naar ons land?

II. Betrouwbaarheid van de verhalen in Jozua (dia 13 en dia's 4-5))

Het lezen van de boekrol Jozua stelt de lezer van vandaag onmiskenbaar voor problemen als hij of zij alle gebeurtenissen over de verovering van Kanaän als historisch exact gebeurd opvat. Welke problemen doen er zich voor bij het lezen van o.a. de boekrol van Jozua? Dienen een aantal gerapporteerde gebeurtenissen over de verovering van Kanaän inderdaad als historisch exact te worden aangemerkt?

Om beide vragen zo toereikend mogelijk te beantwoorden, dient men er zich bewust van te zijn dat er grote verschillen bestaan tussen **het hier en nu** en **het toen en daar** in de Bijbel.

A. De definitie van wat een bijbelverhaal voorstelt (dia 12)

Een Bijbelverhaal is **veel meer dan** een historisch rapport of een journalistieke worp. De auteurs waren geen historici, noch kroniekschrijvers, noch journalisten. Het waren **pastors, leraren en pedagogen**.

Hun **theologie** was **niet** systematisch noch filosofisch, maar het was **verhalend**. Hun Hebreeuwse manier van verhalen vertellen, kwam in de ban van het Griekse rationele denken en logische redenering.

Die westerse gemeenschappelijke taal is ontoereikend om hun symbolische taal van het Oude Israël over te brengen. Het was **door middel van de verhalen dat ze getuigden van hun geloof in God** en dit aan hun lezers deden kennen.

Nauwkeurig lezen (= close reading) is daarom noodzakelijk en onmisbaar! Middelmatic of ondermaats lezen leidt tot een ondermaats begrijpen en een dito verkondiging!

B. de beschreven gebeurtenissen in de boekrol Jozua (dia 14)

1. hij bevat verhalen over heldendaden, listen, wrede wraakoefeningen met o.a. de val van Jericho. De inname van het land Kanaän wordt voorgesteld als een blitzkrieg van honderdduizenden Israëlieten tegen hun machtige koningen, hun volken, land en steden. De overwinning van Gods volk over de afgodische heidenen, die werden gedood of onderworpen, wordt in Jozua in de verf gezet.
2. God gaf de opdracht om het hele land te ontdoen van de afgodendienst waardoor de hele Kanaänitische bevolking moest worden uitgeroeid.

3. het beeld ontstaat dat het **hele** land met zijn **hele** bevolking door Jozua en **heel** Israël is ingenomen en onderworpen. Na Jericho, Ai, Gibeon volgden de steden van het zuiden en dan die van het noorden.

C. Bevestigen historische gegevens van het Oude Nabije Oosten deze voorstelling van zaken?

Heeft Jozua en zijn volk Israël in de periode 1230 en 1220 voor de gewone jaartelling (v.g.j.) inderdaad met een blitzkrieg het hele land Kanaän ingenomen zoals hierboven aangegeven? Om op die vraag te kunnen antwoorden moeten onbetwistbare historische gegevens m.b.t. Kanaän uit de genoemde periode aan bod komen.

1. De heerschappij van het wereldrijk Egypte over het land Kanaän tussen 1500 en 1200 v.g.j. (dia 16-17)

- a. historische bronnen: diplomatieke briefwisselingen, lijsten met overwonnen steden, oorlogstaferelen op de muren van de tempels, de annalen van Egyptische vorsten, literaire werken en hymnen.
- b. territoriale gebieden: van voor de 13de eeuw controleerde Egypte heel Kanaän tot in Libanon en het zuidwesten van Syrië.
- c. archeologische vondsten:
 - 1) de Amarna-brieven (ca. 1350) op zo'n 400 kleitabletten in spijkerschrift gaan over diplomatieke betrekkingen tussen Egypte en de naburige rijken. Zij geven aan dat Kanaän een Egyptische provincie was met Gaza als hoofdstad. Egyptische garnizoenen controleerden haar en zorgden voor haar veiligheid.
 - 2) in het hele land Kanaän zijn sporen van Egyptische forten, diverse bouwwerken en met hiërogliefen versierde gebouwen uit de tijd van de farao's Seti I (1294-1279 v.g.j.), Ramses II (1279-1213) en Ramses III (1184-1153).
 - 3) de Kanaänitische 'steden' lagen er erg kwetsbaar bij. Zij hadden geen omringende muren en kunnen nauwelijks steden worden genoemd, die zij veel later wel werden. Hun 'steden' bevatten slechts enkele versterkte gebouwen waarin de 'regering' huisde: de koning, zijn familie en een 'hofhouding' van enkele bureaucraten. In hun buurt lagen een aantal verspreide gehuchten waarin de landbouwers leefden
 - 4) Jozua en Israël hebben geen steden vernietigd met mogelijk de schitterende Kanaänitische stad Hatsor uitgezonderd. Of een Egyptische militaire expeditie of de Zeevolken kunnen het gedaan hebben.

2. Moeilijk of niet te verklaren gegevens (dia 18-19)

- a. in de Jozuaverhalen over de veroveringen van het land Kanaän treffen de lezers geen enkele Egyptenaar, Egyptische forten of Egyptische garnizoenen aan
- b. de leiders van de Kanaänitische steden worden voorgesteld als machtige vorsten terwijl zij bijzonder zwakke figuren bleken te zijn
- c. de steden in het land Kanaän waren echt niet omringd door sterke en hoge muren
- d. de volledige bevolking telde naar schatting slechts om en bij de 100.000 inwoners. Enkele voorbeelden op dit vlak
 - 1) De koning van Jeruzalem vraagt aan de farao om 50 man te sturen om het land te beschermen.

- 2) De koning van Megiddo vraagt om 100 man te sturen om zijn stad te verdedigen.
- e. geen enkele vermelding van verwoestingen van steden door de Israëlieten, noch van vazalsteden die loyaal waren aan de Egyptische overheid
 - f. de enige vermelding van **de naam Israël** buiten de Bijbel vanuit die tijd staat op de overwinningstèle van farao Merneptah, die de opvolger was van Ramses II (-1213-1202). Hij verkondigt dat **dit onbeduidende volk**, dat zich ergens in Kanaän had gevestigd juist een verpletterende nederlaag had geleden.

Gevolgtrekkingen

Het is duidelijk dat de verhalen in de boekrol Jozua niet overeenkomen met de Egyptische archieven, de historische en archeologische bewijzen. Immers, hoe konden de machtige vestingwerken of forten, met garnizoenen van professionele soldaten ondersteund door regimenten van oorlogswagens door de voor de oorlog ongetrainde Israëlieten worden overmeesterd?

3. De val van het bruggenhoofd Jericho (dia 20)

- a. volgens hoofdstuk 6 begint de aanval op Jericho. Men kan het echter moeilijk een beleg noemen, want het volk van Israël houdt elke dag gewoon een processietoelt rond 'de hoge muren'. Op de zevende dag luidt na het zeven keer rondtrekken een indrukwekkend geluid van trompetten de instorting van de muren in.
- b. de steden in Kanaän waren echter niet versterkt noch omringd door hoge en sterke muren.
- c. Jericho is in de eeuwen vóór Jozua meerdere keren verwoest en in de 14de eeuw v.g.j. – en dus in de tijd van de intocht – was het een klein, bescheiden, bijna onbelangrijk stadje zonder muren.
- d. archeologische vondsten hebben echt niets opgeleverd. Er is geen enkel spoor van een bezetting en of een instorting tijdens Jozua's intocht van het land terug te vinden. De stad Jericho was immers niet bewoond op het moment van de door hem veronderstelde belegering en dat bleef zij ook gedurende een heel lange tijd.

Gevolgtrekking: de verteller moet met dit verhaal een andere bedoeling hebben gehad.

4. De reis van Ai naar de Ebal en dan naar Gilgal (dia 21)

- a. feitelijk begint de echte strijd met de aanval op de stad Ai (7:4). Deze wordt echter een fiasco vanwege de overtreding van Achan van de door JHWH opgelegde ban bij de inname van Jericho
- b. in Jozua 8 begint de echte verovering van het land, maar aan het eind van dat hoofdstuk wordt deze al onderbroken voor een reis van het hele volk naar de berg Ebal (bij Sichem). Die ligt wel zo'n 35 km verder en hij is bovendien gesitueerd in een gebied dat eigenlijk nog niet door Jozua werd veroverd.
- c. op die berg bouwt Jozua een altaar voor JHWH volgens Mozes' eerdere instructies (Deuteronomium 27:2-8). Jozua schrijft er ook in de aanwezigheid van het hele volk de woorden van de thora neer, die hij daarna in het bijzijn van de Israëlieten voorleest.
- d. in het volgende hoofdstuk 9 bevindt Jozua zich plotseling met het hele volk in Gilgal dat echter zo'n 40 km van de berg Ebal ligt.

Gevolgtrekking: beide verplaatsingen zijn dus uitermate moeilijk te verklaren.

5. het stilstaan van de zon en de maan (dia 22-23)

De meeste bijbelvertalingen geven onderstaande fragment tijdens de door Jozua toegebrachte nederlaag aan de Amorieten in Gibeon weer zoals in onderstaande NBG-tekst (10:12-13):

- 12 Toen sprak Jozua tot JHWH
 - b ten dage,
 - c waarop JHWH de Amorieten aan de Israëlieten overleverde,
 - d en hij zei in tegenwoordigheid van Israël:
 - e Zon, sta stil te Gibeon
 - f en gij, maan, in het dal van Ajjalon!
- 13 En de zon stond stil
 - b en de maan bleef staan
 - c totdat het volk zich op zijn vijanden gewroken had (Jozua 10:12-13)
 - d Is dit niet geschreven in het Boek des Oprechten?
 - e De zon nu bleef staan midden aan de hemel
 - f en haastte zich niet onder te gaan omstreeks een volle dag'.

- a. Deze tekst suggereert dat het om een wonder gaat en bijgevolg niet te verklaren valt. De rotatie van de aarde zou dan immers hebben moeten stoppen waardoor alle levende wezens in de ruimte zouden zijn gekatapulteerd.
- b. Wie aan het gebeuren een andere verklaring wil geven, stuit op enkele moeilijk te verklaren problemen:
 - 1) Jozua beveelt de zon en de maan om stil te staan, terwijl die dat sowieso al doen. Voor het menselijk oog bewegen zij immers niet. Niemand kan de omwenteling van de aarde in het gewone leven opmerken.
 - 2) Sommigen gaan uit van een zonsverduistering of een verandering in de baan van Venus.
 - 3) Meteorologische elementen zoals wolken, mistvorming of een refractie worden ook als opties gesuggereerd.
- c. De vertaling van de Hebreeuwse tekst

De vraag is of deze tekst wel correct is vertaald. De volgende gegevens pleiten voor een omdenken van de gepresenteerde situatie:

 - 1) De eerste betekenis van het in deze tekst gebruikte Hebreeuwse werkwoord is *dāmam* dat **zwijgen** betekent. 'Stilstaan' komt slechts als tweede vertaling in aanmerking.
 - 2) Jozua's uitspraak in de tegenwoordigheid van Israël vertoont een perfect dichterlijke taal van twee parallelle enkelvoudige zinnen. Het werkwoord in de eerste dichtregel ('zwijg') wordt in de tweede dichtregel niet herhaald. Hierdoor wint de uitspraak in snelheid en kracht. Het werkwoord ('zwijg') aan het eind van de eerste dichtregel vervult een dubbele functie (of dient als een double duty). Het fungeert hier ook aan het eind van de tweede dichtregel, zoals dat bij veel Hebreeuwse poëtische teksten speelt. Het 'zwijg' in 12e krijgt daardoor een nog sterkere nadruk. Op die manier mogen de zon en de maan beslist niet van zich laten horen.

12e	Zon	boven Gibeon	zwijg!
12f	en gij, maan,	boven het dal Ajjalon!	...

- 3) In het volgende vers (12ef) bootst de verteller die parallelle dichtvorm na met twee parallelle enkelvoudige zinnestels:

13a	En zij zweeg	<u>de zon</u>
13b	<u>en de maan</u>	hield zich stil

Met deze gedeeltelijke herhaling doet hij Jozua's uitspraak aan kracht winnen. Deze kruisstelling (**a-b X b'-a'**) toont dat **de zon en de maan** omkneld worden, waaruit de lezer kan opmaken dat Jozua ze tot **gewone objecten** reduceert. Hij sommeert de zon immers om niet van zich te laten horen en de maan om zich (auditief) stil te houden.

Gevolgtrekking: Jozua en de verteller gebruiken dus metaforen, die levendige beelden oproepen en zodoende diepere betekenissen communiceren. Concreet gezegd: de zon en de maan moeten helemaal **niet stilstaan**, maar zich bij de strijd, die Jozua met de Amorieten voert, volledig afzijdig houden. Op basis van de eerste betekenis van het werkwoord *dāmam* (zwijgen) moet er een andere verklaring worden gevonden voor Jozua's uitspraak.

d. Waar kunnen deze metaforen van zon en maan dan betrekking op hebben?

- 1) **metaforen bij de Amorieten** speelden de zon (sjēmès) en de maan (jārēach) een prominente rol die bij hun Kanaänitische geloofsvoorstellingen hoorden. In de strijd **rekenden zij op de bijstand van deze goden**. Jozua wil dat bij JHWH's strijd voor Israël deze goden zich afzijdig houden. Hij dwingt ze tot een passief toezien en daarbij bijvoorbeeld geen orakels ten beste geven.
- 2) **metaforen bij de Egyptenaren** was 'zon' de gangbare benaming voor de farao. In het Oude Egypte bestond er een diepe religieuze connectie tussen de zon en de farao. Hij werd gezien als de zoon van de zonnegod Ra en de belichaming van de god Horus. Met dit goddelijk gezag leidde het land te leiden in vredes- en in oorlogstijd. Tijdens zijn militaire campagnes was hij de opperbevelhebber van het leger. Zijn overwinningen werden gezien als een teken van goedkeuring van de zonnegod en de andere Egyptische goden. 's Nachts werd de zonnegod Ra vervangen door **Thoth**, die als **maangod** de hemel doorkruiste. Hoewel er geen vaste vervanger voor de farao was tijdens zijn oorlogen kon zijn gezag wel tijdelijk worden overgenomen door een generaal of een priester.

3) **metaforen bij de Grieken** speelde de zon en de duisternis een rol tijdens de oorlog, die in de Ilias van Homerus wordt verhaald:

- 'Zij stelden zich op rond een rund en namen offergerst in de hand, en uit naam van hen bad de machtige Agamemnon luid: "Opperheer, verheven Zeus, heer over donkere wolken, boven woonachtig, **laat de zon niet ondergaan en de duisternis niet invallen** voordat ik het zwartgeblakerde paleis dak van Priamos omver heb geworpen en de poorten aan verwoestend vuur heb prijsgegeven en Hector z'n hemd van zijn borst aan flarden heb gescheurd met mijn zwaard: en mogen veel medestrijders om hem heen voorover gevallen bijten in het stof" (Ilias II, 410-418).

4) **nog metaforen in de boekrol Jozua**

- 'Vijf koningen van het land verzamelen om tegen Jozua te strijden.
'En Jozua overviel hen plotseling – de ganse nacht was hij, van Gilgal uit, opgetrokken – en JHWH bracht hen voor het aangezicht van Israël in verwarring, zodat hij hun een grote nederlaag toebracht bij Gibeon, hen vervolgde in de richting van de bergpas van Bet-Choron en hen versloeg tot bij Azeka en Makkeda. Terwijl zij nu voor Israël vluchtten en zij juist op de helling van Bet-Choron waren, wierp JHWH uit de hemel grote stenen op hen, tot Azeka toe, zodat zij stierven; die door de hagelstenen stierven, waren talrijker dan die, welke de Israëlieten met het zwaard doodden (Jozua 10:6-11).

Ter vergelijking:

- **Bij de Hethieten** is er van een analoog voorval sprake: de Hethietische koning Mursjili bericht hoe de stormgod een meteoriet liet neerkomen op zijn vijanden.
- **Bij de Assyriërs** wordt er over hun koning Sargon, de legendarische koning van Akkad, verteld hoe de god Adad hem ooit eens hielp met 'hemelstenen' om de op de vlucht geslagen tegenstanders te vernietigen.

5) **metaforen in de boekrol Richteren**

- 'Op die dag zongen Debora en Barak, de zoon van Abinoam, dit lied: Omdat men zijn lokken los liet hangen in Israël, omdat het volk vrijwillig zich aanbood, prijst JHWH! Hoort, gij koningen! Leent het oor, gij machthebbers! Ik wil, ja, ik wil voor JHWH zingen, psalmzingen voor JHWH, de God van Israël. JHWH, toen gij uittoogt uit Seir, toen gij voortschreedt uit de velden van Edom, beefde de aarde, ook dropen de hemelen, ook dropen de wolken van water; de bergen wankelden voor JHWH, zelfs de Sinai voor JHWH de God van Israël' (5:1-5)
- 'Koningen kwamen en streden, toen streden de koningen van Kanaän bij Taänak, aan de wateren van Megiddo; geen stuk zilver maakten zij buit! Van de hemel streden de sterren, vanuit haar banen streden zij tegen Sisera. De beek Kison sleurde ze mee de aloude beek, de beek Kison – ga voort, mijn ziel, met kracht! – toen dreunden de hoeven der paarden van het wilde jagen dier dapperen (5:19-22)

C. Vaststelling

JHWH was geen natuur- of vruchtbaarheidsgod en ook geen zonne- of maangod, noch een stormgod. Echter als schepper was hij de absolute meester over de natuurelementen. De vertellers in de Hebreeuwse Bijbel zetten die overtuiging in de verf door middel van verhalend en dichtelijk taalgebruik. Beeldspraak, symbolische taal en metaforen hadden daarvoor de meest efficiënte uitwerking. Een aantal teksten waarin JHWH zijn macht gebruikt tegen zijn tegenstanders – en soms zelfs tegen Israël – behoren bijgevolg niet letterlijk te worden geduid. Het is aan de lezers om er telkens de betekenis van te achterhalen en er de boodschap uit te distilleren, die de vertellers en dichters aan hun lezers willen onderwijzen.

D. Moeten bijbelverhalen als historisch, ahistorisch of semi-historisch worden opgevat? (dia 25)

1. De existentiële crisis van de Babylonische ballingschap waarin de verhalen werden neergeschreven

Wijzen en priesters onder de Judeeërs in de Babylonische ballingschap schreven verhalen en gedichten voor hun getraumatiseerde volksgenoten (zie p.3). Als pastors, leerkrachten en opvoeders probeerden zij hen een hart onder de riem te steken. Bovenal wilden zij hen moed en hoop in spreken voor een toekomstige terugkeer naar hun land. Zo schreven zij hun megaverhaal (van Genesis tot en met Koningen) over de belevenissen van hun volk (zie p.2)

2. Het vertellen van de grote daden van hun God JHWH

Deze Judese vertellers verlangden er niet naar om de gebeurtenissen heel nauwkeurig weer te geven. Zij vertelden met een ontzettend ontzag de grote daden van hun God JHWH waartoe bijvoorbeeld Psalm 78:1-7 aanspoort:

Psalm 78:1-7^{NBG} – Een leerdicht van Asaf

1	Wend <u>het oor</u> , mijn volk, tot mijn <u>leer</u> ,	neigt <u>uw oor</u> tot de <u>woorden</u> van mijn mond;
2	ik wil <i>mijn mond</i> tot een spreuk <u>opendoen</u> ,	ik wil aloude <i>verborgenheden</i> <u>verkondigen</u> .
3	Hetgeen wij <u>gehoord</u> hebben en <u>weten</u> ,	en <u>onze vaders</u> ons hebben <u>verteld</u> ,
4	dat willen wij voor <u>hun kinderen</u> niet verhelen;	wij willen <u>vertellen</u> aan het <u>volgende geslacht</u>
de roemrijke daden van JHWH.
zijn kracht en de wonderen die hij voortgebracht heeft.		
5	Hij richtte een <u>getuigenis</u> op in <u>Jakob</u>
die hij <u>onze vaders</u> gebod	en stelde een <u>wet</u> in <u>Israël</u> ,
hun <u>kinderen</u> te <u>leren</u> ,
6	opdat het <u>volgende geslacht</u> die zou <u>kennen</u> ,	de <u>kinderen</u> , die geboren zouden worden,
dat zij zouden opstaan om ze te <u>vertellen</u> aan hun <u>kinderen</u> :		
7	opdat die <u>hun vertrouwen op God</u> <u>zouden stellen</u> ,	en Gods werken <u>niet vergeten</u> ,
maar <u>zijn geboden</u> <u>bewaren</u> .		

Het ging er de vertellers van de boekrollen Genesis tot en met Koningen om de roemrijke daden (78:4) en de werken (78:7) in herinnering te brengen, die JHWH in heel verschillende fasen van Israëls bestaan had verwezenlijkt:

- als de schepper van hemel en aarde en als de schepper van het volk van Israël (Genesis)

- als de bevrijder van zijn volk uit Egypte sloot hij ook een verbond en gaf hij zijn thora op de Sinaï (Exodus)
- als de gever van het land Kanaän aan het volk (Jozua).
- als de geduldige God die de kinderziekten van zijn volk heeft verdragen (Richteren)
- als de initiatiefnemer om met behulp van Samuël de basis te leggen voor het koninkrijk van de twaalf stammen onder David (1 en 2 Samuël).
- als de rechter die Salomo's gebrek aan thoragedrag heeft gesanctioneerd door zijn koninkrijk op te delen in een Noordrijk en een Zuidrijk (1 Koningen 1-11). Na zo'n twee eeuwen liep het vanwege zijn ontrouwe koningen fout af met Noordrijk van de tien stammen en liet JHWH hen door de Assyriërs in ballingschap voeren (1 Koningen 1:12 tot en met 2 Koningen 17). Hoewel het koninkrijk Juda thoragetrouwe koningen had (zoals o.a. Asa, Josafat, Joas, Hizkia en Josia) waren er ook die JHWH links lieten liggen (zoals o.a. Achaz, Hosea, Manasse, Jojakim, Jojakim en Sedekia). Zij lagen aan de basis van de ondergang van het Zuidrijk Juda, waarop JHWH hen door de Babyloniërs hen in ballingschap liet voeren. De geschiedenis herhaalde zich en mondde uit in deze kolossale catastrofe (zie p. 3).

3. Het selecteren van de belangwekkende gebeurtenissen

Daar de schrijvers de geschiedenis van het volk verpakten in een megaverhaal van Abraham tot en met de val van Jeruzalem (Genesis tot en met Koningen), konden zij **niet alle gebeurtenissen** weergeven. Zij namen een selectie gebeurtenissen die moesten dienen tot lering en bemoediging van de ballingen in Babylonië én tot eer en glorie van JHWH. Zij baseerden zich op mondelinge overleveringen, liederen, paleisdocumenten, overgeleverde stambomen, tempelregisters, legenden, enz.

Ter herinnering: gezien de vertelcultuur in het Oude Nabije Oosten en in het Oude Israël in het bijzonder dienen hedendaagse lezers hun teksten niet uit te leggen noch te beoordelen op grond van westerse wetenschappelijke en literaire normen (zie p.3-4)

4. Globale inschatting van de manier waarop de mondelinge en de schriftelijke overleveringen zich hebben voltrokken

Het gaat hier om een proces van het doorgeven van kennis, verhalen en tradities, waarbij zowel mondelinge (door het gesproken woord) als schriftelijke (via geschreven teksten) methoden worden gebruikt om deze informatie van de ene generatie op de andere over te dragen. Het 'bij benadering' suggereert dat het proces niet altijd perfect of exact is, maar dat de overdracht door bijvoorbeeld geheugen, interpretatie of de aard van de geschreven bronnen is beïnvloed.

Globaal kunnen de volgende fasen worden onderscheiden (dia 25)

- fase 1
In de verhalen van de wijzen en de priesters die het megaverhaal voor hun lotgenoten in de Babylonische Ballingschap op schrift stelden, vermeldde concrete gebeurtenissen uit het verleden (zoals uittocht, verbondssluiting, intocht enz.), die hieronder met de letters **X – Y – Z** staan aangegeven
- fase 2

De toenmalige aanwezigen deelden overweldigd, enthousiast en intens emotioneel hun ervaringen aan hun (klein)kinderen mee (= $X1 - Y1 - Z1$).

- fase 3

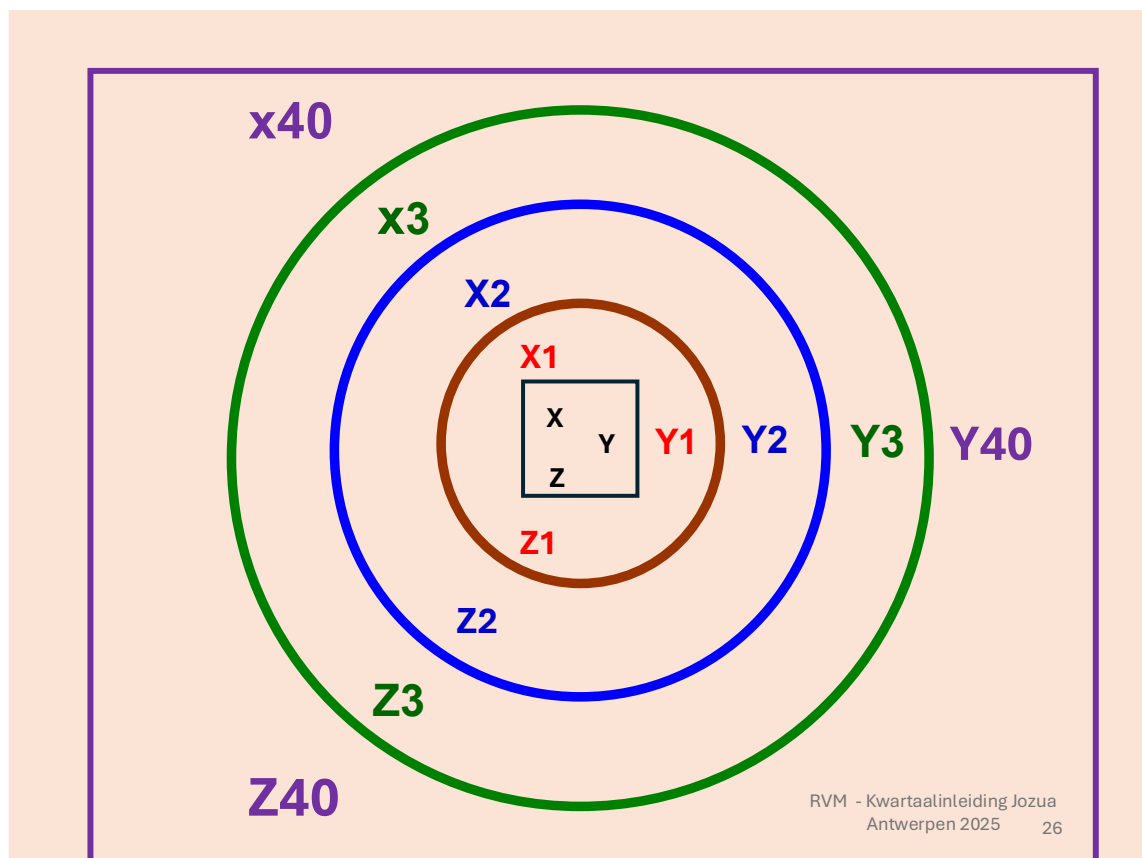
Eenmaal als volwassenen hebben zij het niet nagelaten om deze gebeurtenissen weer aan hun (klein)kinderen door te vertellen (= $X2 - Y2 - Z2$).

- fase 4

Op hun beurt hebben zij die later doorgegeven aan de op hun volgende generatie(s) (= $X3 - Y3 - Z3$). Die manieren doorvertellen gebeurden hadden vanzelfsprekend geen objectief karakter. Zij werden immers met indrukken (in)gekleurd en met interpretaties en verklaringen verrijkt.

- fasen 5 tot en met bijvoorbeeld fase 40

Door de eeuwen heen heeft dit proces van doorvertellen zich in een veelvoud van keren herhaald tot uiteindelijk de wijzen en de priesters van Juda er een megaverhaal van negen boekrollen (Genesis tot en met Koningen) hebben uitgedistilleerd en geproduceerd (= $X40 - Y40 - Z40$).

Zoals eerder opgemerkt deden zij dit niet als historici, kroniekschrijvers en journalisten. Zij brachten dit als pastors, leraren en opvoeders om hun getraumatiseerde Judese lotgenoten kennis bij te brengen over en inzicht te geven in de weg die hun God JHWH in het verleden met hun volk is gegaan. Tevens maakten zij overtuigend duidelijk dat hij zijn volk nooit zou opgeven én dat hij hen vanuit het Babylonische Tweestromenland zou doen terugkeren naar hun

vaderland. Had hij Abraham immers niet van daar naar het land Kanaän heengebracht en had hij Jakob niet in staat gesteld om van daaruit terug naar zijn huis te keren?!

Samenvattend

In het megaverhaal over de geschiedenis van het volk van Israël (in Genesis tot en met Koningen) werden er enerzijds over **concrete historische gebeurtenissen** verteld. Anderzijds werden deze al vertellend met **niet-historische elementen** in een creatieve vorm gegoten met het gebruik van allerlei middelen: beeldspraak, symbolen, metaforen, woordherhalingen, vergelijkingen, gelijkenissen, getallensymboliek, fabels, details over motieven, veronderstelde dialogen, ... Zij hadden de bewuste bedoeling om het verleden tot leven te brengen om er de betekenis en de beoogde boodschap versterkt van weer te geven. Op die manier werden de toenmalige Judese ballingen pastoraal, didactisch en pedagogisch benaderd en aangesproken. En hoewel er dus fictieve, denkbeeldige en gefingeerde elementen deel uitmaken van de Bijbelse verhalen kan en mag het resultaat ervan in de verste verte niet als bedrog worden beschouwd.

Ter afronding (dia 26)

De Italiaanse kunstschilder Francesco Mazzola, die Parmigianino werd genoemd, maakte in 1530 een zeer groot olieverfschilderij. Daarop beeldt hij keizer Karel af in harnas en zwaard. Een kleine jongen die op een kleine Hercules lijkt, schenkt hem de wereld(bol) alsof hij hem **de wereldheerschappij** aanbiedt. De boven Karel zwevende Fama, godin van de Roem, houdt in de ene hand een palmtak en in de andere een lauriertak als symbolen van **zijn geestelijke en seculiere prestaties**.

Bedriegen deze twee aspecten de bewonderaars van het schilderij? Hoegenaamd niet. Keizer Karel had immers enorm veel roem en heerste over een rijk waarin de zon nooit onderging. Dat zijn roem en heerschappij op die specifieke manier werden uitgebeeld, benadrukt alleen maar zijn ongeëvenaarde grootheid.

Op een analoge wijze brengen de bijbelvertellers hun verhalen, waarmee zij van essentiële zaken getuigen. Zij presenteren o.a. de verbondenheid tussen JHWH en zijn volk en van de door hen bewonderde grote figuren.

Niet de vraag is of alles wat zij vertellen zich precies zó heeft afgespeeld is relevant, maar wat de verhalen betekenden voor **de lezers van toen en daar**. En ... wat zij **de lezers van hier en nu** kunnen leren en inspireren om levensbelangrijke keuzes te maken in hun relatie met hun medemensen en met God.